

*KUVATAIDE-
KOULUTUKSEN
JA -KASVATUKSEN
VISIO
2030*

SISÄLLYS

VISIOTYÖ JA SEN ARVOPOHJA	4
Visiotyön arvopohja tiivistetysti	5
VISION KAKSI PERUSPILARIA	6
I Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on itseisarvo	6
II Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on yhteiskunnallista merkitystä	7
TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	9
1. Selvitysten tarve ja tiekartta	9
2. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen asema ja saavutettavuus	10
3. Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan tutkimuksellinen ja pedagoginen kehittäminen ja vahvistaminen	12
4. Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan laajeneva kenttä	13
5. Verkostoituminen, yhteistyö, vaikuttaminen ja viestintä	15
Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visiotyön ydinryhmä	18
Visiotyössä hyödynnettyjä selvitystöitä, julkaisuja ja lähdemateriaaleja	19
Käsitteet	20

ISBN 978-952-353-436-0 Kuvitus: Anja Reponen

KUVATAIDE- KOULUTUKSEN JA -KASVATUKSEN VISIO 2030

Kuvataide ja kuvataidekasvatus kuuluvat jokaiselle yhdenvertaisesti. Osallisuus ja osallistuminen korkealaatuiseen kuvataideopetukseen, -kasvatukseen ja kuvataiteen harrastamiseen elämänlaajuisesti on perusoikeus.

Kuvataidekoulutuksen, -kasvatuksen ja -opetuksen tulee olla pedagogisesti korkealaatuista ja saavutettavaa.

Kuvataideopetus ja -kasvatus luovat perustaa luovien alojen kestäväälle taloudelle sekä hyvinvoivalle ja demokraattiselle yhteiskunnalle.

VISIOTYÖ JA SEN ARVOPOHJA

Vision tavoitteena on vahvistaa kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen asemaa, vaikuttavuutta ja edelläkävijyyttä kansallisesti ja kansainvälisesti. Kuvataide on tärkeä osa ihmisyyttä ja kulttuuria. Samalla kuvataide, kuvataidekasvatus ja -opetus rakentavat kestäväää ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa.

Suomessa on edellytykset maailman parhaaseen kasvatukseen, opetukseen ja koulutukseen kuvataiteen alalla. Visio antaa suuntaa sille, miten kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen potentiaali saadaan kokonaisuudessaan käyttöön.

Viime vuosikymmeninä kuvataidekoulutukseen, -opetukseen ja -kasvatukseen on kohdistunut rakenteellisia muutoksia sekä merkittäviä säästötoimia. Kuvataiteilija- ja kuvataideopettajakoulutuksen resurssija on leikattu ja tulostavuuksiin merkitystä koulutuksessa korostettu. Samaan aikaan kulttuurin ja luovien alojen osuus on yhä merkittävämmässä roolissa ja kasvussa koko EU:n taloudessa. Kuvataidekoulutus ja -kasvatus rakentavat osaltaan luovien alojen kasvun perustaa ja suomalaisten kuvataiteilijoiden, suunnittelijoiden, muotoilijoiden ja arkkitehtien menestystä kansainvälisesti.

Kuvataiteen oppiaineen asema perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa on heikentynyt merkittävästi. Samaan aikaan oppilaiden hyvinvointi ja kouluviihtyvyys huononevat ja nuorten syrjäytymisen riski ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Tutkimustieto on osoittanut taiteen laaja-alaiset vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen.

Kuvataideopetus ja -kasvatus luovat perustaa kestäväälle hyvinvoinnille ja demokraattiselle yhteiskunnalle. Visio määrittää tulevaisuutta, jossa osallisuus korkealaatuiseen kuvataiteeseen ja kuvataidekasvatukseen on elämänlaajuisesti jokaiselle ihmiselle saavutettavaa. Ala reagoi yhteiskunnan muutoksiin ja vaikuttaa yhteiskunnassa laajasti. Moninaisuutta tuetaan ja toimintaa ohjataan syrjimättömyyden, antirasismien ja yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti. Kuvataidekoulutuksen ja kasvatuksen yhteinen visio toimenpide-ehdotuksineen varmistaa, että koulutus on yhdenvertaisesti saavutettavaa, pedagogisesti korkeatasoista, uudistuvaa ja asemaltaan vakaata ja vahvistuvaa.

Tutkimustietoon ja taiteen tekemisen käytäntöihin perustuva koulutus, pedagogiikka ja yhteistyössä toteutettu kehittäminen sekä näiden arviointi suhteessa yhteiskunnan ja kulttuurin analyttiseen tarkasteluun luovat vahvan perustan kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen aseman vahvistamiselle yhteiskunnallisesti merkittävänä toimijana ja tiedonalana. Vision toimenpiteet auttavat jatkuvasti kehittämään kuvataiteen koulutusta, opetusta ja tutkimusta ja tunnistamaan kuvataiteilijan ja kuvataidekasvattajan erityisosaamisen arvon ja merkityksen yhteiskunnan eri sektoreilla.

Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visio 2030 on tahtotila, jonka ovat yhdessä rakentaneet kuvataidekasvattajat ja -opettajat, kouluttajat, kuvataiteilijat, tutkijat, opiskelijat sekä kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen aloilla toimivat järjestöt. Visiotyöhön on osallistunut laaja joukko alan toimijoita, ja työssä on kuultu myös sidosryhmiä. Visiotyö toteutettiin verkostoyhteistyönä. Visiotyö muodostui kolmesta avoimesta seminaarista tai webinaarista, avoimesta verkkokokouksesta sekä yhteensä 18 kohdennetusta Visiopaviljonki-työpajasta, joihin osallistui yhteensä yli 300 henkilöä eri puolilla maata. Ydinryhmätyöskentely jatkui läpi prosessin. Hankkeen ydinryhmässä on toiminut kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen tutkimuksen, opetuksen ja hallinnon asiantuntijoita. Ryhmä on laatinut vision prosessissa kerätyn laajan aineiston pohjalta.

Vision toimenpide-ehdotukset sisältävät lyhyen aikavälin hankkeita ja aloitteita, vuoteen 2030 mennessä toteutettavia alan rakenteellisia uudistuksia sekä tulevaisuuteen kurkottavia suuntia, joita kohti otetaan askelia vuoteen 2030 mennessä.

Visiotyön arvopohja tiivistetysti:

- Kuvataide ja kuvataidekasvatus kuuluvat jokaiselle. Osallisuus korkealaatuiseen kuvataiteeseen ja kuvataidekasvatukseen on elämänlaajuisesti jokaiselle yhdenvertaisesti saavutettavaa.
- Kuvataidekoulutuksen, -kasvatuksen ja -opetuksen tulee olla pedagogisesti korkeatasoista, uudistymiskykyistä ja asemaltaan vakaata ja vahvistuvaa.
- Visio rakentuu alan historian, nykytilan ja tulevaisuuden kriittiseen tarkasteluun. Näkemys muodostuu moninaisista kansallisista, alueellisista ja kansainvälisistä tutkimuksista sekä tulevaisuuskäsityksistä.
- Vision käsitys kuvataiteesta perustuu taiteen ilmaisulliseen ja muodolliseen vapauteen, joka on avointa moninaisuudelle ja aidolle osallistumiselle, eettistä ja myöskin omiin käytäntöihinsä, arvoihinsa ja eettisyyteensä kriittisesti suhtautuvaa ja aktiivisesti muuntuva.
- Kuvataide ja kuvataidekasvatus ovat lähtökohtaisesti osallistavia ja aktiivisessa muutoksen tilassa eivätkä rajautuneita tiettyihin määritteisiin.
- Visio rakentaa tulevaisuutta, jossa yhteiskuntaa ja kulttuuria edistetään moninaista osallisuutta vahvistavana, demokraattisena ja kestävä. Kuvataidekoulutus ja -kasvatus kannustavat oppijaa luovaan, tietoisen ja empaattisen ratkaisijan rooliin maailmassa, jonka osa hän on.

VISION KAKSI PERUSPILARIA

Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on itseisarvo (I) ja yhteiskunnallista merkitystä (II)

I Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on itseisarvo

- Kuvataidekasvatuksessa kuvataide on oppimisen ja tietämisen tapa. Kuvataide tutkii, tulkitsee ja luo maailmaa. Lisäksi kuvataide ja kuvataidekasvatus rakentavat taiteiden ja tieteiden välistä vuoropuhelua ja oppimista.
- Kuvataidekasvatus ja -koulutus mahdollistavat kasvamisen taiteessa ja taiteen keinoin. Kuvataide luo tilan kokonaisvaltaiseen kokemiseen, tietämiseen, ymmärtämiseen ja toimimiseen. Kuvataidekasvatus ja -koulutus tavoittavat kokijat ja oppijat tavoilla, joihin kieli ja kognitio eivät yksin yllä. Kuvataiteen avulla voi ymmärtää ja käsitellä monitahoisia, vaikeita ilmiöitä. Kokemukset ja oppiminen kuvataiteen keinoin rakentavat tietoa ja osaamista elämästä, itsestä, ympäristöstä ja yhteiskunnasta
- Kuvataide ja kuvataidekasvatus kehittävät merkityksellisen elämän sisältöä. Kuvataide mahdollistaa elämyksiä, jotka olisivat muuten ihmisen välittömän kokemusmaailman ulottumattomissa auttamalla näkemään, kokemaan ja käsittämään uusilla tavoilla. Kuvataide vaikuttaa elämään rikastuttamalla mielikuvitusta ja ajattelua, avaamalla mahdollisia maailmoja, myös fantasiaita, utopioita ja dystopioita.
- Kuvataide ja kuvataidekasvatus ovat olemukseltaan avoimia muutokselle ja jatkuvalle omien periaatteidensa uudelleen arvioimiselle. Kuvataide ja kuvataidekasvatus tarjoavat toimintamalleja aktiiviseen osallisuuteen edistäen demokraattista kehitystä kohti moninaisempaa ja monimuotoisempaa taidealaa.

II Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on yhteiskunnallista merkitystä

- Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on yhteiskunnallista merkitystä yksilöllisenä ja yhteisöllisenä voimavarana, sosiaalisena pääomana, terveyden edistäjänä ja elinympäristön viihtyvyyden parantajana. Taiteeseen osallistuminen lisää yksilöiden ja yhteisöjen voimavaroja työelämässä ja sen ulkopuolella.
- Kuvataidekasvatus ja -opetus luovat perustan kuvataidealalle ja taideteollisille aloille. Luovat alat kasvavat globaalissa taloudessa, ja niillä on kertautuvia taloudellisia vaikutuksia Suomen kansantalouteen ja aluekehitykseen.
- Kuvataide ja kuvataideopetus avaavat näkymiä historiaan ja antavat välineitä nykyisyyden ja tulevaisuuden hahmottamiseen, ongelmanratkaisuun ja tulevaisuuskuvien luomiseen.
- Kuvataiteella ja kuvataidekasvatuksella on rooli siirtymässä kohti ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävää ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa. Kuvataiteessa ja kuvataidekasvatuksessa yhdistyvät inhimillinen ja ei-inhimillinen todellisuus, jossa eettinen, hyvinvoiva ja huolehtiva yksilö nähdään osana moninaista ja monilajista yhteisöä ja maailmaa.
- Kuvataidekasvatus ja -opetus kannustavat tulkitsemaan kokemuksia, käsitystä itsestä sekä kulttuurisesti moniarvoista todellisuutta taiteen keinoin. Kuvataidekasvatus vahvistaa identiteetin rakentumista ja kehittää kulttuurista lukutaitoa. Taiteen keinoin ja taiteen kautta opitaan arvottamaan ja arvioimaan itseä ja ympäristöä sekä rakentamaan maailmankuvaa omien kokemusten ja kulttuuriperinnön pohjalta uutta luoden.
- Pedagogisesti korkeatasoinen, laadukas, riittävä ja koulun kaikki ikäluokat läpäisevä kuvataideopetus tukee lasten ja nuorten sosiaalista ja akateemista kehitystä, itsetuntemusta, osallisuutta ja hyvinvointia. Kuvataiteen opiskelu vahvistaa ilmaisua, monilukutaitoa ja oppimisvalmiuksia tuottaen merkityksellisiä oppimiskokemuksia. Kuvataideopetus vahvistaa osaamisperustaa ja toimintakykyä kaikille koulutusaloille ja tulevaisuuden ammattiteille.
- Luovuus, omien vahvuuksien tunnistaminen ja visuaalinen itseilmaisuus tukevat oppijan tunnetaitoja ja hyvinvointia. Taiteen terveysvaikutuksia tutkittaessa on osoitettu luovan ilmaisun edistävän opiskeluyhteisön hyvinvointia ja viihtyvyyttä ja oppijan omaa vastuuta oppimisestaan.

Yliopistot

**Ammatti-
Korkeakoulut**

**Lasten
kulttuurikeskukset
ja kuntien
kulttuuritarjonta**

**Kuntien työ- ja
päivätoiminta**

**Lukio-
koulutus**

**Ammatillinen
Koulutus**

Kuvataiteilijat

**Kuvataiteen ja
taideteollisen
alan
ammattilaiset**

**Vapaa
sivistystyö**

**Taidestudio-
toiminta**

Perusopetus

**Jatko ja
täydennys-
koulutus**

**Kansalais- ja
työväenopistot**

Kansanopistot

**Kuntien
Työpajatoiminta
Nuorisotoimi
Seniorityö**

**Varhais-
kasvatus**

**Avoin yliopisto
Kesäyliopisto**

**Yksityiset
taidekoulut**

**Kuvataidekasvatus
työyhteisöissä**

**Taiteen
perusopetus**

**Kuvataide-
kasvatus:**
- museot
- galleriat
- kirjastot

**Ammatilliset ja
yksityiset
erityisoppi-
laitokset**

**Harrastamisen
Suomen malli**

**Yhdistykset
Liitot
Taiteilijaseurat
Säätiöt
Järjestöt**

KUVATAIDEKOULUTUKSEN JA -KASVATUKSEN KENTTÄ JA TOIMIJAT

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Visiossa määritetyt toimenpide-ehdotukset on muotoiltu kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan kokonaisuus huomioiden. Ensisijaista näiden toimenpide-ehdotusten muotoilussa on arvopohjan keskeisin ja tärkein perusta, jonka mukaan

- *kuvataide ja kuvataidekasvatus kuuluvat jokaiselle*
- *kuvataidekoulutuksen, -kasvatuksen ja -opetuksen tulee olla pedagogisesti korkealaatuista ja saavutettavaa*
- *kuvataide ja kuvataidekasvatus rakentavat kestävä, hyvinvoivaa ja demokraattista yhteiskuntaa.*

1. Selvitysten tarve ja tiekartta

Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen vision toteutumiseksi on turvattava alan resursseja ja taloudellista kestävyttä ja kehitystä. Visiossa määritetyt toimenpide-ehdotukset tarjoavat ratkaisua osaan haasteista, jotka koskevat alan resursseja ja kestävyttä. Visiotyöryhmä tunnistaa ja toteaa kuitenkin, että resursointia ja taloudellisen kehityksen haasteita on kehitettävä laajemmin ja toisaalta keskitetympin.

Vision toteutumiseksi tarvitaan ajankohtaiseen tietoon perustuva tiekartta, jonka pohjaksi esitetään seuraavat selvitystyöt:

1. *Koulutustarjonnan selvitys:* Selvitetään alueittain ja elämänvaiheittain mahdollisuudet osallistua tutkinto- ja jatkokoulutukseen. Selvityksenteon määrityksessä ja toteutuksessa painotetaan alueellisen saavutettavuuden lisäksi sosioekonomiseen taustaan ja esimerkiksi sairauteen, vammaisuuteen, ikään, sukupuoleen ja kielellisyyteen tai erityiseen tuen tarpeeseen liittyviä tekijöitä, joiden visiotyöryhmä katsoo nykyisin vaikuttavan merkittävästi osallisuuteen ja saavutettavuuteen.
2. *Kuvataiteen harrastamisen ja kulttuuritarjonnan selvitys:* Selvitetään mahdollisuudet kokea ja osallistua kuvataiteeseen ja kuvataidekasvatukseen elämän eri vaiheissa. Tässä selvitystyössä huomioidaan edellä mainitut tekijät ja painotetaan erityisesti mahdollisuuksia osallistua monipuolisesti ja systemaattisesti kuvataiteen tekemiseen ja kokemiseen ja saada kuvataidekasvatusta.

3. Laaditaan ajankohtaiseen tietoon perustuva *tiekartta*.

Selvitysten, tiekartan ja ehdotettujen toimenpiteiden avulla parannetaan kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen saavutettavuutta ja turvataan jatkuva kehittyminen siirryttäessä kestäväen kehityksen toimintakulttuuriin ja resursointiin. Osallisuutta kuvataiteeseen ja kuvataidekasvatukseen tuetaan sellaisilla koulutuksen ja kasvatuksen rakenteilla, joiden avulla korkeatasoinen kuvataide ja kuvataideopetus ovat systemaattisemmin ja säännöllisemmin läsnä kouluissa, oppilaitoksissa ja laajemmin yhteiskunnassa.

2. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen asema ja saavutettavuus

Mahdollisuus osallistua kuvataideopetukseen, kuvataidekasvatukseen ja kuvataiteeseen on perusoikeus, joka taataan läpi elämän. Kaikilla koulutusasteilla ja varhaiskasvatuksessa sekä alueittain vahvistetaan kuvataideopetuksen ja -kasvatuksen asemaa, saavutettavuutta ja resursseja. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen järjestämisen resursseja lisätään ja edellytyksiä parannetaan riittävästi kaikilla koulutusasteilla ja alueilla.

Toimenpide-ehdotukset:

4. Kuvataiteilijoiden ja kuvataideopettajien läsnäoloa ja säännöllistä osallistumista vahvistetaan varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa. Alemmilla luokilla kuvataiteen oppiainetta opettaa ensisijaisesti kuvataiteen aineenopettaja tai vähintään kuvataiteeseen erikoistunut luokanopettaja. Tätä edellytetään myös erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osalta. Kuvataiteen varhaisiän opetustarjontaa kasvatetaan taiteen perusopetuksessa.
5. Toteutetaan tuntijakouudistus, jossa kuvataide oppiaineena turvataan ja koko ikäluokan tavoittavaa kuvataiteen opetusta lisätään perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.
6. Perusopetuksen ylemmillä luokilla opetuksesta vastaavat pätevät kuvataiteen aineenopettajat. Kuvataide on pakollinen aine, johon kaikki oppilaat osallistuvat. Lisäksi kuvataide on merkityksellisessä roolissa temaattisen opetuksen toteutuksessa, oppiaineiden yhteistyössä sekä laaja-alaisen osaamisen kehittämisessä, suunnittelussa ja toteutuksessa.

7. **Oppilaitosten ja opetuksen tarjoajien yhteistyötä kehitetään valtakunnallisesti ja alueellisesti. Tämä uudistus mahdollistaa sujuvamat siirtymiset sekä oppilaitosten että opintosuunnitelmien välillä. Osaamisperusteisuutta ja osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmiä kehitetään vuorovaikutuksessa opetushallituksen, eri koulutusasteiden ja oppilaitosten kanssa tavoitteena mahdollistaa opintopolkujen joustavuus. Esimerkiksi lukiodiplomin sekä taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön opinnot otetaan huomioon siirryttäessä toisen asteen koulutukseen, ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin.**
8. **Kulttuurikasvatussuunnitelmista tehdään kuntia velvoittavat ja koko ikäluokkia käsittävät varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja toisella asteella. Yhteistyötä niiden toteuttamiseksi vahvistetaan taiteilijoiden, taiteen perusopetuksen ja taide- ja kulttuuriorganisaatioiden resursoinnilla.**
9. **Kuvataiteen taiteen perusopetuksessa sen valtakunnallinen ja tutkintokoulutuksen opintoihin valmistava merkitys huomioidaan uudistamalla taiteen perusopetuksen rahoitus ja resursointi vastaamaan kuvataiteen nykyistä kysyntää, kehittämistarpeita ja saavutettavuuden tavoitteita.**
10. **Lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua kuvataiteen taiteen perusopetukseen ja kuvataiteen kulttuuritarjontaan turvataan riippumatta perheen kulttuurisesta, alueellisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta taustasta esimerkiksi tuetuin vapaaoppilaspaikoin sekä kehittämällä kunnissa ja oppilaitoksissa toimivia rakenteita tämän tavoitteen mahdollistamiseksi. Nuorten pahoinvointi ja syrjäytymisriski ovat kasvaneet, mikä edellyttää toimenpiteiden kirjoa, ja kuvataideopetuksen vahvistaminen on yksi olennainen vastaus haasteisiin.**
11. **Kaikkien koulutustasojen opiskelijavalinnoissa, mukaan luettuina korkeakoulut ja yliopistot, huomioidaan hakijoiden erilaiset lähtökohdat ja haasteet. Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalojen yliopistokoulutukseen ja korkeakouluihin hakemista kehitetään entistä saavutettavammaksi ja läpinäkyvämmäksi.**
12. **Tutkintokoulutuksen rahoitusmallia muutetaan niin, että alaan kohdennetaan inhimillisen ja yksilöllisen opintopolun mahdollistavat resurssit, joiden mukaisesti opiskelijan hyvinvointi on ensisijaista (esim. joustava opintojen eteneminen), ei toissijaista määrällisten tutkintotavoitteiden rinnalla.**

3. Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan tutkimuksellinen ja pedagoginen kehittäminen ja vahvistaminen

Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan tutkimuksen rakenteita ja rahoitusta kehitetään pitkäkestoisen suunnitelman mukaisesti. Alan tutkimuksessa on keskeistä tutkimusyksikköjen ja kentän välinen yhteistyö, jossa korostuu tutkimuksen ja praktiikan yhdistyminen alan uusiutumisen ja yhteistyömallien kehittämisen perustana.

Yliopistot, korkeakoulut, tutkimusyksiköt, etujärjestöt ja kentän toimijat edistävät yhteistyössä alan tutkimusta, tietopohjaa ja viestintää. Tutkimuksella ja viestinnällä lisätään tietoa ja ymmärrystä kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen vaikuttavuudesta ja tulevaisuutta rakentavasta potentiaalista sekä edistetään alan erityisosaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Toimenpide-ehdotukset:

13. Kuvataidekoulutuksen, -opetuksen ja -kasvatuksen rakenteita ja pedagogista osaamista vahvistetaan eri toimijoiden tutkimusperustaisena yhteistyönä siten, että ala kehittyi uudistumiskykyisenä ja kestäväenä.
14. Osallistumista ja osallisuutta kuvataidekoulutukseen tuetaan koko maan kattavalla tutkintokoulutussuunnitelmalla, jonka avulla taataan yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kuvataidealan koulutukseen huomioiden henkilön taustat ja edellytykset yksilöllisesti.
15. Tutkimusyksiköt, koulutusta tarjoavat yksiköt sekä kentän ammatilliset toimijat muotoilevat yhteistyössä ja tahoillaan diversiteettiä ja moninaisuutta koskevan toimenpide- ja kehityssuunnitelman, jolla edistetään itsereflektiota suhteessa toimijoiden omiin asenteisiin, käytäntöihin ja toimintakulttuuriin. Suunnitelmaa viedään eteenpäin alueellisesti ja kansallisesti turvallisten tilojen käytäntöjen mukaisesti.
16. Opetuksessa haastetaan normatiivisuus, kuten eurosentrisyys, cisnormatiivisuus ja ableismi, ja tarjotaan monitaustaista taide- ja kulttuuriopetusta. Myös opetushenkilökunnan taustat ja osaaminen ovat moninaisia. Tuen tarpeisiin vastaaminen ja kohtuulliset mukautukset ovat osa alan toimintaa.
17. Jatkuvaan, elämänlaajuiseen oppimiseen ja täydennyskoulutukseen tehdään valtakunnallinen ja alueellinen suunnitelma, joka vastaa kentän koulutustarpeisiin ja parantaa alan ammattilaisten työllistymistä, jatkuvaa kehittymistä ja kansainvälistä kilpailukykyä.

18. Kuvataidekasvatuksen perusosaamista vahvistetaan lisäämällä kuvataidekasvatuksen opintoja varhaiskasvattajien ja luokanopettajien koulutukseen.
19. Kuvataiteen lukiodiplomin kehittämistä jatketaan valtakunnallisesti kaikkia koulutuksen järjestäjiä velvoittavana ja lukiodiplomia hyödynnetään korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Kuvataiteen lukiodiplomia kehitetään osaksi ylioppilastutkintoa niin, että siitä tulee yksi vaihtoehtoinen suoritettava aine ylioppilastutkinnossa.
20. Opetussuunnitelmauudistusten yhteydessä kehitetään ja tuotetaan kuvataideopettajien ja temaattisen opetuksen käyttöön oppimateriaaleja, jotka tukevat suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Kuvataideopettajien oppimateriaalit perustuvat tutkimustietoon ja opetussuunnitelmien rakenteisiin.
21. Luodaan kuvataiteilijakoulutukseen maisterin tutkinnon jälkeisiä jatko-opintoja, jotka painottuvan sekä taiteellisen praktiikan että kriittisen ajattelun edistämiseen. Nämä opinnot vastaavat jatkuvan oppimisen tarpeisiin ja toimitsevat myös tohtoriopintoihin valmistavina opintoina.
22. Rakenteiden kehittäminen on jatkuva prosessi. Alan rakenteellinen kehitysstrategia ja suunnitelma perustuvat uusiutuviin yhteistyömalleihin ja ovat tutkimuspohjaisia ja käytäntöön perustuvia.

4. Kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan laajeneva kenttä

Kuvataidekasvatusalan kenttään kuuluvat muun muassa vapaa sivistystyö, näyttely- ja taidemuseopedagogiikka, lasten kulttuurikeskusten toiminta ja kuvataiteen harrastaminen. Lisäksi informaalia kuvataidekasvatusta toteutetaan sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti sitoutuneissa kuvataideproduktioissa sekä kuvataideperustaisissa palveluissa, esimerkiksi ikäihmisten palvelutaloissa ja hoitolaitoksissa. Soveltavan ja pedagogisesti orientoituneen kuvataiteen käytäntö ulottuu julkisesta taiteesta poliittisiin kuvataideinterventioihin sekä erilaisia kohtaamisia tuottaviin kuvataidetyöpajoihin. Alalla toimii ammattitaiteilijoista ja kuvataideopettajista koostuva kuvataiteen tekijä- ja tuottaja- ja välittäjäkenttä. Visio vahvistaa alan toimintaedellytyksiä ja kasvua

sekä kuvataiteen ja pedagogisesti orientoituneen taidetoiminnan saavutettavuutta elämänlaajuisesti.

- 23. Kehitetään ja vakiinnutetaan kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen kentän ja yhteiskunnan eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja toimintamalleja siten, että alasta tulee paremmin työllistävä ja samalla kuvataiteen ja taideperustaisten palvelujen saatavuus paranee elämänlaajuisesti. Kuvataiteilijoiden ja kuvataidekasvattajien ansaintamahdollisuuksia kehitetään kansallisella suunnitelmalla ja hyvinvointialueita velvoittavalla uudistuksella, joka vahvistaa kulttuurihyvinvointipalveluita. Kuvataiteilijoille ja kuvataidekasvattajille luodaan työpaikkoja esimerkiksi varhaiskasvatukseen sekä sosiaali- ja kulttuuritoimeen.**
- 24. Tunnistetaan kuvataiteilijoiden sekä alan kouluttajien ja opettajien erityisosaaminen ja asiantuntijuus. Luodaan asiantuntijaverkosto, joka mahdollistaa erityisasiantuntijuuden tunnistamisen, verkostoitumisen sekä työmahdollisuudet.**
- 25. Vahvistetaan kuvataidekasvatusta sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa, jotta kuvataiteen menetelmät voidaan vakiinnuttaa osaksi sosiaali-, terveys- ja hyvinvointisektorin organisaatioiden toimintaa.**
- 26. Kehitetään yhteistyössä alan ammattilaisten, asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa vaihtoehtoisia ja täydentäviä uramalleja, jotka mahdollistavat kuvataiteeseen kestävän toimeentulon ja joustavan ansaintamallin.**
- 27. Vahvistetaan kuvataiteilijakoulutuksessa työelämälähtöisyyttä ja parannetaan siten ansainta- ja työllistämismahdollisuuksia. Tämän lisäksi lisätään täydennys- ja jatkokoulutusta, joka vastaa kuvataiteen muuttuvan kentän sekä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeisiin.**
- 28. Parannetaan kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen elämänlaajuisia saavutettavuutta laajentamalla kuntakuvataiteilijuutta ja prosenttitaiteen periaatetta kunnissa ja hyvinvointialueen organisaatioissa siten, että taideperustaisten palvelujen käyttö lisääntyy.**
- 29. Vahvistetaan taideharrastusten asemaa Suomen harrastamisen mallissa painottaen ohjaajien pedagogista ammattitaitoa sekä kasvatetaan näyttely- ja taidemuseopedagogista toimintaa valtion ja kuntien museoissa. Turvataan kuvataideharrastuksen jatkuvuus vapaassa sivistystyössä.**

5. Verkostoituminen, yhteistyö, vaikuttaminen ja viestintä

Suomalainen kuvataideopetus, opettajankoulutus ja kuvataidekasvatusalan tutkimus ovat maailman vertailussa huipputasoisia, mutta niiden potentiaalia ei Suomessa täysin hyödynnetä. Tämän potentiaalin saavuttamiseksi tarvitaan systemaattista verkostoitumista, tuettua yhteistyötä sekä jatko- ja täydennyskoulutusta. Vision tavoite on, että kuvataideopetuksen ja -kasvatuksen merkitys tunnistetaan entistä vahvemmin myös suomalaisessa yhteiskunnassa sivistyksen perustana. Kansainvälisesti Suomi tunnetaan entistä paremmin korkeatasoisesta kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan osaamisestaan. Vahva ja elinvoimainen kuvataidekasvatus ja koulutus uudistavat yhteiskuntaa ja edistävät yhteiskunnallista osallistumista, kansalaistaitoja sekä kriittistä ja luovaa ajattelua.

30. Tunnistetaan entistä paremmin kuvataiteen sekä kuvataideopetuksen ja -kasvatuksen sivistävä merkitys sekä muutosvoimainen potentiaali siirtymässä kohti ekologista, kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.
31. Edistetään ja tuetaan kuvataidekoulutuksen, -opetuksen ja -kasvatuksen toimijoiden yhteistyötä. Tutkimusyksiköt, opetuksen järjestäjät ja alan etujärjestöt muodostavat yhteistyöryhmän koordinoimaan alan arviointi-, kehittämis- ja viestintätyötä. Kentän toimijoille järjestetään yhteen tuovia koulutus- ja keskustelutilaisuuksia sekä jatkokoulutusta.
32. Lisätään kuvataidealan yhteistyötä muiden taiteen ja tieteenalojen kanssa sekä vahvistetaan yhteiskunnan eri sektoreiden välistä yhteistyötä. Tehdään yhteistyön avulla kuvataiteen yhteiskunnallisesta merkityksestä entistä tunnistettavampaa.
33. Lisätään viestintää päätöksenteon tueksi. Kohdennetaan kuvataidealan tuottamaa tietoa päättäjille. Vahvistetaan poliittisten päättäjien ja koulutuksen järjestäjien dialogia kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan kanssa kunnissa, hyvinvointialueilla ja eduskunnassa tuoden esiin alan potentiaali sekä kehittämis- ja resurssitarpeet.
34. Tehdään kuvataideopetuksen merkitys tunnistettavammaksi peruskoulussa ja lukioissa sekä jatko-opiskelupaikkojen hakuprosesseissa.
35. Edistetään yhdessä taide- ja taitoaineiden asemaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

- 36. Lisätään tietoa kuvataideopetuksen yhteiskunnallisesta, työllistävästä ja taloudellisesta merkityksestä.**
- 37. Taiteen perusopetus on ainutlaatuinen koulutusjärjestelmä, jonka valtakunnallista ja kansainvälistä tunnettavuutta ja vaikuttavuutta tulee viestinnällä ja tutkimuksen avulla edelleen vahvistaa. Oman toimintansa lisäksi kuvataiteen taiteen perusopetuksen toimijat järjestävät myös taiteen perusopetusta tukevaa, muuta taidekasvatustoimintaa. Tämä valtakunnallisesti kattava toiminta ja yhteistyömahdollisuudet eri verkostoissa läpi kuvataidekasvatuksen kentän tulee ottaa huomioon ja hyödyntää alaa kehitettäessä.**
- 38. Lisätään kansainvälistä yhteistyöstä siten, että Suomi tunnetaan entistä paremmin kuvataide- ja kuvataidekasvatusalan osaamisestaan. Käynnistetään koulutusviennin kehittämis- ja kokeiluhankkeita.**

KUVATAIDEKOULUTUKSEN JA -KASVATUKSEN VISION TOIMENPIDE-EHDOTUKSET AIKAJANALLA

1. Selvitykset ja tiekartta

Kuvataiteen
harrastamisen ja
kulttuuritarjonnan
selvitys

Tiekartta

Koulutustarjonnan
selvitys

2. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen asema ja saavutettavuus (4-12)

3. Kuvataidekasvatusalan tutkimuksellinen ja pedagoginen kehittäminen ja vahvistaminen (13-22)

4. Kuvataide ja kuvataidekasvatusalan laajeneva kenttä (20-29)

5. Verkostoituminen, vaikuttaminen, viestintä (30-38)

2023

2030

Kuvataide ja kuvataidekasvatus kuuluvat jokaiselle yhdenvertaisesti. Osallisuus ja osallistuminen korkealaatuisen kuvataideopetukseen, -kasvatukseen ja kuvataiteen harrastamiseen elämänlaajuisesti on perusoikeus.

Kuvataidekoulutuksen, -kasvatuksen ja -opetuksen tulee olla pedagogisesti korkealaatuista ja saavutettavaa.

Kuvataideopetus ja -kasvatus luovat perustaa luovien alojen kestäväälle taloudelle sekä hyvinvoivalle ja demokraattiselle yhteiskunnalle.

KUVATAIDEKOULUTUKSEN JA -KASVATUKSEN VISIOTYÖN YDINRYHMÄ

Mirja Hiltunen

Kuvataidekasvatuksen professori
Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta
Oulun yliopiston dosentti

Heikki Heinonen

Kuvataideopettaja
Helsingin kuvataidelukio

Marika Holm

Kuvataiteen lehtori
Novia ammattikorkeakoulu

Maria Huhmarniemi

Kuvataidekasvatuksen apulaisprofessori
Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta

Johanna Kivioja

Rehtori, Kuvataide- ja käsityökoulu Emil
Puheenjohtaja, Kuvataidekoulujen liitto

Sirpa Kärkkäinen

Kuvataiteen tuntiopettaja
Espoon kuvataidekoulu, Helsingin Aikuisopisto
Kuvataideopettajat KUVIS ry:n hallituksen jäsen

Noora Lehtovuori

Praxis-maisteriopiskelija
Taideyliopiston ylioppilaskunta

Sampo Malin

Kuvanveistäjä, kuvanveiston opettaja
Suomen Taiteilijaseura

Elina Merenmies

Rehtori
Vapaa Taidekoulu
Taidemaalari

Eija Mustonen

Osaamispäällikkö
Kuvataide
LAB-ammattikorkeakoulu

Anniina Suominen

Taidepedagogiikan professori
Aalto yliopisto ARTS

Johanna Vakkari

Varadekaani
Taideyliopiston Kuvataideakatemia
Akateeminen johtaja
Taideyliopiston Avoin Kampus
Helsingin yliopiston ja Turun
yliopiston dosentti

VISIOTYÖSSÄ HYÖDYNNETTYJÄ SELVITYSTÖITÄ, JULKAISUJA JA LÄHDEMATERIAALEJA:

Hirvi-Ijäs, M. & Sokka, S. (2019). Suomen taide- ja taiteilijapolitiikka 2019. *Cuporen tietovihko 2*. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Haettu 18.1.2020 osoitteesta <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/suomen-taide-ja-taiteilijapolitiikka-2019>.

KULTA ry (2021). Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista -tietokortit. <https://kulttuurijataide.fi/aineistoja/>.

Kuusimäki, T. (2022). Yli vaaran vuosien, Kuvataiteilijan uuden työn koulutusmalli. Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/745108>.

Luoma, T. (2020). Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf.

Oksanen, J., Kuusisto, O., Barbosa Lima Toivanen, M., Mäntylä, M., Naumanen, M., Rilla, N., Sachinopoulou, A., & Valkokari, K. (2018). In search of Finnish creative economy ecosystems and their development needs. <https://core.ac.uk/download/pdf/292577513.pdf>.

Opetushallitus (2022). Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – yksikköhintojen ja rahoituksen määräytymien vuonna 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Opetus_ ja_kulttuuritoimen_ rahoitus_2022.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018). Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä – Näkymä vuoteen 2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018). Taide ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat – Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf?sequence=4&isAllowed=y>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030: uudistuva korkeakoulutus ja digitaalinen palveluympäristö. <https://wiki.eduuni.fi/pages/viewpage.action?pageId=89603190>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). Kulttuurin aika on nyt ja aina: Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-764-2>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (no date). Jatkuva oppiminen. <https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen>.

Opetusministeriö (2008). Kuvataiteen koulutus ja tutkimus Suomessa. *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:11*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-492-4>.

Petäjäjärvi, K. & Huntus, A. (2018). Suomen luova potentiaali: ratkaisuja ilmastokriisiin aikakaudelle. *Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 11/2018*. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta.

Ylirisku, H., Härkönen, E., & Vepsä, J. (Eds.) (2022). *Arvioinnin äärellä: Lukion kuvataiteen arviointia ja lukiodiplomia kehittämässä KAARO-hankkeessa*. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0751-7>

Valajärvi, A. (2021). Esiselvitys taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163615/OKM_2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Yläkäsitteet A-Ö	Alakäsitteet 1	Alakäsitteet 2	Alakäsitteet 3
<p>Dialogisuus = suhteisuutta tai suhteessa olemista, joka perustuu kääntymiseen toista kohden sekä toisen kokemukseen osallistumiseen. Dialoginen suhde perustuu toisen tai toiseuden kunnioittamiseen ja kuuntelemiseen menettämättä kosketusta omaan kokemukseen. Toinen voi olla ihminen, elävä tai eloton olento, myös taideteos.</p>	<p>Dialoginen taide / dialoginen estetiikka = nykytaiteen suuntaus, jossa taidekäsitys korostaa vuorovaikutusta, kohtaamista ja keskustelua.</p>	<p>Dialoginen pedagogiikka = toista kunnioittavaa, kuuntelevaa ja vuorovaikutteista pedagogista toimintaa.</p>	<p>Dialoginen oppiminen taidekasvatuksessa = vuorovaikutusta, kulttuurisia kohtaamisia sekä monilukutaitoa. Taiteessa ja dialogissa vuorovaikutus voi syntyä mm. kehollisesti, kuvallisesti tai sanallisesti.</p>
<p>Ekososiaalinen ajattelu = maailmantulkinta, joka korostaa ekologisen ja sosiaalisen todellisuuden olemuksellista yhteenkietoutuneisuutta.</p>	<p>Ekososiaalinen kasvatusta = ihmisen kokonaisvaltaista maailmassa olemista uudistavaa kasvatusta. Kognitiivisten tavoitteiden lisäksi muun muassa aistisuudella ja empatialla on merkittävä rooli ihmisenä kasvussa.</p>	<p>Ekososiaalinen sivistys = ymmärrystä oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka perustuvat ihmisen riippuvuuteen luonnosta ja toisista ihmisistä.</p>	
<p>Estetiikka = filosofian osa-alue, joka tutkii kauneutta, taidetta ja esteettistä eli kauneusarvoihin liittyvää</p>	<p>Esteettinen kokemus = aistinen, kehollinen tai visuaalinen kokemus esimerkiksi ympäristöstä, luonnosta tai taiteesta. Taidekasvatuksen tutkimuksessa esteettisen kokemuksen käsite liittyy usein taidekäsitykseen, jossa taide nähdään kokemuksena.</p>	<p>Esteettinen osaaminen = mahdollisuutta ympäristön ja taiteen moniaistiseen ja keholliseen kokemiseen. Esteettiseen osaamiseen liittyvät myös taidot, jotka mahdollistavat esteettisen suhteen muodostumisen ympäröivään todellisuuteen. Taiteen kokemisessa ja tulkinnassa esteettinen osaaminen johtaa avoimuuteen erilaisille tulkinnoille ja arvostuksille.</p>	
<p>Esteettömyys = erilaisten tarpeiden huomiomista fyysisessä ja sosiaalisessa toimintaympäristössä, kuten taidekasvatuksessa ja -opetuksessa. Esteettömyys ei ole valmistuva projekti, vaan päättymätön prosessi, jota täytyy arvioida ja kehittää jatkuvasti.</p>	<p>Kohtuullinen mukautus = tapauskohtaisesti toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja joilla varmistetaan vammaisten ihmisten mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullinen mukautus perustuu yhdenvertaisuuslakiin.</p>		
<p>Geneeriset taidot = arjessa, työssä ja syvenevässä oppimisessa tarvittavia taitoja ja osaamista. Muun muassa vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot, ongelmanratkaisutaidot, luovuus, oppimiskyky ja monikulttuurisuustaidot, itseohjautuvuus sekä eettisyys ovat geneerisiä taitoja.</p>	<p>Geneeriset taidot lukiossa = mm. kommunikointitaitoja (sis. esiintymistaidot, suullisen ja kirjallisen kommunikaation taidot), sosiaalisia taitoja, ongelmanratkaisutaitoja, tiedonhallintataitoja, kriittisen ajattelun taitoja sekä itsenäisen toimintaan liittyviä taitoja.</p>	<p>Geneeriset taidot korkeakoulussa = mm. kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu, tietolähteiden arviointi, perustelun ja argumentaation taidot, vuorovaikutustaidot, oman toiminnan säätely sekä kirjoittaminen. Geneeriset taidot mahdollistavat tiedon soveltamisen eri tilanteissa ja eri alojen asiantuntijoiden yhteistyössä.</p>	<p>Taidekasvatuksessa omaksuttavat geneeriset taidot = aistisuuden, kehollisuuden ja ajattelun yhteyttä. Taidekasvatusta tuottaa mm. ilmaisutaitoa, toimijuutta, luovuutta, ongelmanratkaisu- ja innovointitaitoja, reflektointitaitoja ja monimuotoisia (kuvallisia, kehollisia, monimediallisia) vuorovaikutustaitoja ja monilukutaitoa.</p>
<p>Harrastaminen = vapaa-ajan toimintaa, jonka motiivina on esimerkiksi hyvinvointivaikutus tai kiinnostus johonkin aiheeseen. Moniin harrastuksiin liittyy kokemus yhteisöllisyydestä.</p>	<p>Taiteen harrastaminen = omaehtoista tai ohjattua taiteen tekemistä, joka usein tuo elämään merkityksellisuuden kokemuksia ja hyvinvointia. Harrastaminen voi olla elinikäistä. Taidetta voi harrastaa tekijänä tai yleisönä.</p>	<p>Harrastamisen Suomen malli = Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamuoto, jonka tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Ministeriö rahoittaa kuntia, jotka toteuttavat mallia.</p>	

<p>Holistisuus = kokonaisvaltaisuus. Kun ihminen tai muu olento/olio nähdään kokonaisvaltaisena, huomioidaan hänen kaikki olemuspuolensa, eli kaikki se mistä hän/se koostuu.</p>	<p>Holistinen oppiminen = kokonaisvaltaista oppimista, jossa ihmisen kaikki olemuspuolet ovat aktiivisesti mukana: ajattelu, kieli, keho, aistit ja tunteet. Se on myös oppijan elämäntilaineeseen kiinnittyttyä oppimista.</p>		
<p>Ilmiöoppiminen = oppimista, joka kiinnittyy ilmiöihin. Ilmiöt ovat aistein havaittavia sekä mielenkiintoa herättäviä luonnon tai yhteiskunnan tapahtumia tai vaikkapa tunteisiin liittyviä kokemuksia. Perusopetuksessa ilmiöoppiminen kytkeytyy laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin ja toimintakulttuuria ohjaaviin periaatteisiin</p>	<p>Opetuksen eheyttäminen = eri oppiaineiden sisältöjen yhteen sitouttamista, oppilaan arkielämän ilmiöihin ja laaja-alaisen osaamisen taitoihin liittyen</p>	<p>Eheyttävät opintokokonaisuudet = esimerkiksi oppimisprojekteja, joissa omaksutaan lähtökohtaisesti eri opetussuunnitelmassa määriteltyjä sisältöjä ja oppimistavoitteita. Opetuksen eheyttämisessä pyritään sitomaan yhteen eri oppiaineiden sisältöjä toisiinsa ja mielekkäästi oppilaan arkielämän ilmiöihin ja laaja-alaisen osaamisen taitoihin.</p>	<p>Projektioppiminen = toiminnallista oppimista, jota voidaan käyttää oppimisprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että käytännön toiminta muodostetaan projektiksi. Projektilla on selkeät tavoitteet, aikataulu ja resurssit, projektissa tutustutaan reaali maailman ilmiöihin ja siinä pyritään ongelmaratkaisuun ja toiminnan kehittämiseen.</p>
<p>Inklusiivisuus = ajattelutapa, jossa yksilöiden monimuotoisuus pyritään huomioimista kaikessa toiminnassa.</p>	<p>Inklusiivinen taidekasvatus = kaikille kohdennettua ja monenlaisten osallistujien tarpeet huomioivaa taidekasvatusta: jokainen osallistuja nähdään arvokkaan toimijana omana itsenään. Inklusiivisessa taidekasvatuksessa keskitytään kykyihin ja voimavaroihin. Toimintakyvyn vaihtelut nähdään ihmsten ominaisuuksina.</p>	<p>Erityistaidekasvatus = taidekasvatusta, joka palvee osallistujien erityisiä tarpeita ja mahdollistaa vertaiskokemusten jakamista.</p>	
<p>Kasvatus = vaikuttamista yksilön tai yhteisön oppimiseen, kuten ihmisenä kasvuun ja kehitykseen. Kasvatus on tavoitteellista ja määrätietoista toimintaa, jonka tarkoituksena on muuttaa yksilön ja yhteisöjen ominaisuuksia haluttujen päämäärien mukaisesti.</p>	<p>Taidekasvatus ks. kohdasta taidekasvatus</p>		
<p>Kehollisuus: Viittaa useimmiten ihmisen kehollisuuteen ja siinä erityisesti tietoiseen, tuntevaan, aistivaan kehoon. Tietoinen keho tuottaa kehollista tietoa ja kehontietoisuus on ihmiselle ominainen kyky, jota voi kehittää harjoittelemalla.</p>	<p>Kehollinen oppiminen - tiedon syntyminen ihmisessä ja ihmisten välillä huomioiden myös fyysisen, materiaalsen ympäristön yhteyden oppimistapahtumaan. Koko kehollinen oppiminen on systeeminen, kokonaisvaltainen ja rihmastollinen prosessi, jossa kognitiiviset ja sensomotoriset prosessit ovat tiiviisti kietoutuneet yhteen vaikuttaen toinen toisiinsa.</p>		
<p>Kestävyys = maapallon kantokyvyn rajoissa pysymistä sekä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Puhumalla kestävydestä, eikä kestävästä kehityksestä, siirretään tavoite pois jatkuvasta kasvusta. Kestävyyskeskusteluissa on jännitteitä säilyttämisen ja uudistamisen välillä.</p>	<p>Sosiaalinen kestävyys = yhteisöjen ja yhteiskuntien eheyden vaalimista, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, tasa-arvoa, toimivaa demokratiaa sekä niiden turvaamista sukupolvelta toiselle. Sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa ihmisten luottamus ja turvallisuus pystytään turvaamaan, konfliktit ehkäisemään ja ristiriidat ratkaisemaan. Muun muassa tasa-arvo, oikeus sivistykseen ja osaamisen kehittämiseen ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen tuottavat sosiaalista kestävyttä.</p>	<p>Kulttuurinen kestävyys = kulttuurista vireyttä, toimijuutta ja moninaisuutta, vahvoja kulttuuri-identiteettejä sekä kulttuuriperinnön jatkamista ja uudistamista nyky-yhteiskunnan oikeudenmukaisuuskäsitystä kunnoitetaan ja ekologisesti tiedostaen.</p>	

<p>Kestävä kehitys = jatkuva ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Ekologinen, taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen ovat kestävän kehityksen keskeisiä ulottuvuuksia.</p>	<p>Kestävän kehityksen kasvatusta = kasvatusta, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävän kehityksen mukaisiksi.</p>	<p>Taidekasvatusta kestäväan kehitykseen = taidekasvatusta, jonka tavoitteena on tukea siirtymää kestävyteen. Taidekasvatukseen ytimessä on luovuuden, innovatiivisuuden, vuorovaikutustaitojen ja yhteistoiminnallisuuden rakentaminen. Kestävän kehityksen taidekasvatuksessa painotetaan kontekstista riippuen ekologisuutta, kulttuurista ja sosiaalista kestävyttä tai aineettomia palveluja ja luovaa taloutta.</p>	<p>Transformatiivinen taidekasvatusta = pyrkimystä syvälliseen arvojen muutokseen suhteessa kestäväan tulevaisuuteen. Taidekasvatukseen liittyy vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelua, inklusiivisen yhteisöllisyyden vahvistamista sekä taiteen tekemisen ja kokemisen synnyttämiä elämän merkityksellisyden kokemuksia.</p>
<p>Kokemuksellisuus = ihmiselle ominainen tapa olla maailmassa, suhteessa toisiin, kehittyä ja oppia. Kokemuksellisuus perustuu ihmisen kokonaisvaltaiseen tapaan aistia ja havainnoida maailmaa ja luoda sen perusteella käsityksiä ja tietoa itsestään, toisista ja ympäröivästä maailmasta.</p>	<p>Kokemuksellinen oppiminen = oppimista, jossa mahdollistuu kokonaisvaltaisten kokemusten syntyminen ja niiden reflektointi, sekä ajattelun ja käsitteiden rakentaminen kokemusten ja niiden reflektoinnin perusteella. Kokemuksellinen oppiminen liittyy myös toiminnan kehittämiseen, jota kokemusten reflektointi ja käsitteellistäminen (sanallistaminen) tukee.</p>		
<p>Koulutus</p>	<p>Työvoimakoulutus = koulutusta, joka tähtää työllistymiseen. Yleensä tavoitteena on suorittaa perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto samalla työtä tehden.</p>	<p>Koulutusjärjestelmä = kokonaisuus kasvatuksellisia ja koulutusellisia instituutioita ja niiden kytkeytyminen toisiinsa.</p>	
<p>Kulttuuri = jonkun yhteisön toiminta- tai elämäntapa, johon voi kuulua esimerkiksi kieli, vakaumuksia, arvoja, tapoja, taidetta ja perinteitä. Yksilö ei ole koskaan vain yhden kulttuurin edustaja.</p>	<p>Kulttuurinen demokratisaatio = taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja tavoitettavuuden lisäämistä</p>	<p>Kulttuurinen oikeus = mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Taidekasvatusta tukee kulttuurisen oikeuden toteutumista.</p>	<p>Kulttuuri-identiteetti = tunne kuulumisesta ryhmään, jossa jaetaan osittain maailmankatsomus tai arvot ja perinne. Kulttuuri-identiteetillä on merkitystä oman arvon tunteeseen sekä yhteiskuntarauhaan. Taidekasvatusta tukee vahvan ja jatkuvasti muuttuvan kulttuuri-identiteetin muodostumista.</p>
<p>Kulttuurihyvinvointi = hyvinvointia, jota kulttuuri ja taide lisäävät tai johon kulttuuri ja taide ovat yhteydessä</p>	<p>Kulttuurihyvinvointipalvelut = asiakas- tai tarvelähtöisiä palveluita, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita. Palvelut voivat lisätä toimintakykyä, koettua terveyttä, osallisuutta ja itseilmaisua.</p>	<p>Kulttuurihyvinvointisuunnitelma = kunnan tai maakunnan suunnitelma, jolla tuetaan taide- ja kulttuuritoiminnan juurtumista sote-rakenteisiin. Suunnitelma linjaa taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet.</p>	
<p>Kulttuurisensitiivisyys = tahtoa, taitoa ja herkkyyttä eri taustoista tulevien ihmisten huomioimiseen ja ymmärtämiseen.</p>	<p>Monikulttuurisuus = eri kulttuureja edustavien väestöryhmien rinnakkaiselo Monokulttuurisuus = yhtenäiskulttuuri Kulttuurienvälisyys = käytäntöjä, tapoja ja taitoja, jotka ilmenevät kulttuurien välissä Kulttuurinen moninaisuus = tilanne, jossa kulttuurit ovat jatkuvasti muuttuvia ja monimuotoistuvia. Kahden tai useamman kulttuurin sulautuessa voidaan puhua myös transkulttuurisuudesta korostaen oppimista.</p>	<p>Kulttuurisensitiivinen taidekasvatusta = taidekasvatusta, jossa tunnustetaan kulttuurinen monimuotoisuus. Taidekasvatuksessa ja -opetuksessa huomioidaan kulttuurisensitiivisyyttä ja tuetaan sen vahvistumista. Kansainvälisyyskasvatusta = monikulttuuriseen ja kansainväliseen toimintaan johdattavaa kasvatusta. Taidekasvatukseen ja -opetukseen sisältyy kansainvälisyyskasvatusta. Rauhankasvatusta = empatiakykyä, vuorovaikutustaitoja, konfliktien ratkaisua ja rauhankulttuuria vahvistavaa kasvatusta.</p>	<p>Kulttuurinen lukutaito: taitoa olla vuorovaikutteisesti ja empaattisesti osa kulttuurisesti monimuotoisia yhteisöjä Kulttuurienvälinen osaaminen = tietoja, taitoja ja asenteita, jotka mahdollistavat toimimisen kulttuurisesti rikkaassa yhteiskunnassa kulttuurinen kestävyys ks. kestävyys</p>

<p>Lastenkulttuuri = taiteen ja kulttuurin ammattilaisten lapsille tai lasten kanssa tekemää kulttuuria.</p>	<p>Lastenkulttuuripolitiikka = politiikka, jonka tavoitteena on, että taide ja kulttuuri olisivat pysyvä osa lasten ja nuorten elämää. Lastenkulttuuripolitiikka liittyy lapsen oikeuksiin, joiden perustana on Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.</p>	<p>Lastenkulttuuriverkosto = Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton jäsenorganisaatiot muodostavat verkoston, joka tuottaa lastenkulttuuripalveluita monipuolisesti ja monitaiteisesti eri puolilla Suomea.</p>	
<p>Oppiminen = tietojen, taitojen, arvojen, kulttuurin ja ajattelutapojen muuttumisprosessi. Oppimista voi syventää ja tehostaa erilaisilla menetelmillä. Oppimista pyritään ymmärtämään oppimisteorioiden avulla. On erilaisia oppimiskäsityksiä.</p>	<p>Elinikäinen oppiminen = kaikki elämän aikana tapahtuva oppiminen, joka kehittää yksilön tietoja, taitoja ja kykyjä. Elinikäistä oppimista tapahtuu niin harrastuksissa ja työelämässä kuin henkilökohtaisessa ja yhteiskunnallisessa elämässä.</p>	<p>Jatkuva oppiminen = elinikäisen oppimisen osa-alue, joka keskittyy erityisesti työikäisen väestön osaamisen uudistamisen mahdollisuuksien kehittämiseen.</p>	<p>Taideoppiminen = taiteesta oppimista ja taiteen kautta oppimista. Taidekasvatus, -opetus ja -harrastus parantavat kognitiivisia kykyjä, oppimisen valmiuksia sekä luovaa ja kriittistä ajattelua. Esimerkiksi teatteriharrastuksella on vaikutusta myös lukutaitoon ja kielen kehitykseen ja musiikilla matemaattiseen oppimiseen. Taidetoimintaan osallistumisella on tunnistettu yhteys akateemisten taitojen kehittymiseen.</p>
<p>Opetussuunnitelma = suunnitelma siitä, miten opetus järjestetään. Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelmat perustuvat opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelman perusteisiin.</p>	<p>Esimerkiksi: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet Lukion opetussuunnitelman perusteet Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet</p>	<p>Kulttuurikasvatussuunnitelma = suunnitelma siitä, miten kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan osana opetusta kunnassa tai alueella</p>	
<p>Oppimisympäristö = tila, paikka, yhteisö sekä välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat oppimista ja kehitystä.</p>			
<p>Osallisuus = vaikuttamismahdollisuutta omaan elämään, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Se on mahdollisuutta elää omannäköistä elämää; mahdollisuus määritellä, mihin toimintaan tai palveluun osallistuu. Osallisuutta on mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin; mahdollisuus saada tukea vaikuttamiseen. Se on mahdollisuutta tekemiseen; päästä nauttimaan yhteisestä hyvästä ja osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. Yhteinen hyvä on toimintaa ja arvoja, josta seuraa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin.</p>	<p>Osallistava taide = englanninkielisestä ”participatory art” -käsitteestä johdettu vastine, joka tarkoittaa taiteellisia prosesseja ja produktioita, joihin voi tavalla tai toisella osallistua. Osallistuminen voi olla ohjattua tai omaehtoista.</p>	<p>Osallistava teatteri = teatteria, jossa jako teoksen tekijöihin ja katsojiin ei ole selvä Interaktiivinen taide = teoksia, jotka täydentyvät vuorovaikutuksessa yleisönsä kanssa ja joiden osaksi teoksen yleisöt voivat tulla.</p>	
<p>Pedagogiikka = kasvatukseen ja koulutukseen liittyvä ydinkäsite, joka sisältää opettajan (kasvattajan) ja oppijan (kasvatettavan) sekä sisällön välisen suhteisuuden. Alunperin käsitteen merkitys viittaa oppijan (lapsen) turvalliseen saattamiseen tiedon tai taidon lähteelle (kouluun). Pedagogiikka suhteisena, inhimillisenä toimintana on tietoista johdattelua oppijan hyvää kohden.</p>	<p>Taidepedagogiikka = monialainen kasvatusta ja opetussuunnitelmien, jossa tutkitaan ja harjoitetaan taiteellisen taidon ja tiedon soveltamista käytäntöön. Taidepedagogiikkaa voi luonnehtia taidekasvatuksen näkemykselliseksi ja kasvatukselliseksi periaatteeksi, joka perustuu taiteen tietoon ja siihen kiinnittyvään pedagogiseen ajatteluun ja tutkimukseen.</p>	<p>Esimerkiksi: Kuvataidepedagogiikka Performanssipedagogiikka Sirkuspedagogiikka Tanssipedagogiikka Teatteripedagogiikka Näyttely- ja museopedagogiikka Taidealojen yliopistopedagogiikka</p>	

Saavutettavuus = on erilaisten tilanteiden ja tarpeiden huomioimista pyrkimyksissä yhdenvertaisuuteen. Saavutettavuus voi tarkoittaa esteettömyyttä tai esimerkiksi alueellista ja kielellistä palvelurakennetta. Esteettömät ja saavutettavat ympäristöt, palvelut ja viestintä huomioivat ihmisten moninaisuuden ja edistävät yhdenvertaisuutta.

Taiteen ja kulttuurin tasa-arvoinen saavutettavuus = erityis- ja vähemmistöryhmien tarpeiden, taloudelliset tilanteiden ja pitkien välimatkojen huomioimista siten, että taiteen saavutettavuus lisääntyy. Erityis- ja vähemmistöryhmien edustuksellisuus heitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa ja taide- ja kulttuurialan päättävissä elimissä tukee saavutettavuuden lisääntymistä. **Saavutettava oppimisympäristö** = esteetön, joustava sekä jokaisen oppijan yksilölliset lähtökohdat huomioiva oppimisympäristö.

Taidekasvatuksen tasa-arvoinen saavutettavuus = tavoitela, jossa taidekasvatus on kaikille kuuluva peruspalvelu. Taidekasvatukseen osallistumisen ei tulisi edellyttää varallisuutta tai erityistä lahjakkuutta. Taidekasvatuksen saavutettavuudella tarkoitetaan mahdollisimman vähän rajoittavia ympäristöjä ja liikkumisen esteettömyyttä, opetuksen, palvelujen ja viestinnän saavutettavuutta, välineiden ja materiaalien käytettävyyttä, kommunikaation ja tiedon ymmärrettävyyttä sekä mahdollisuutta osallistua vuorovaikutukseen ja itseä koskevaan päätöksentekoon.

Sivistys = kasvatuksen kautta omaksuttua tietoa, ihmisenä kasvua ja kehittymistä. Sivistys antaa muun muassa valmiuksia ymmärtää toisia ihmisiä ja eri kulttuureja.

Yleissivistävä koulutus = koulutusta, jonka tarkoituksena on antaa yleissivistystä, tietoja ja taitoja, jotka auttavat toimimaan ja vaikuttamaan yhteiskunnassa. Yleissivistävää koulutusta ovat esi- ja perusopetus, lukiokoulutus ja muut ei-ammattilliset opinnot esim. vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Siihen kuuluvat myös aamu- ja iltaopetus ja taiteen perusopetus. Aihealueen piiriin kuuluvat myös oppilas- ja opiskelijahuolto koskevat asiat.

Yleissivistävä taidekoulutus ja -opetus = eri koulutusasteilla annettavaa taideopetusta osana esi- ja perusopetusta, lukioita ja ei-ammattillisia opintoja. Esimerkiksi taideaineet ja muu taideopetus kouluissa, taiteen perusopetus, kansan- ja kansalaisopistojen kurssit ja ohjatut taideharrastukset ovat yleissivistävää taideopetusta. Myös aamu-, iltaopetus- ja kerhotoimintaan sisältyvä taidekasvatus ovat osa yleissivistävää taideopetusta.

Sosiaalisesti sitoutunut taide = nykytaidetta, joka ottaa kantaa ja pyrkii vaikuttamaan sosiaalisiin ongelmiin. Usein taide toteutuu erilaisina yhteiskunnallisina interventioina.

Sosio poliittisesti sitoutunut taide = epäoikeudenmukaisuutta, syrjäytymistä, rasismia ja vastaavia yhteiskunnallisia ongelmia esiin nostavia tai paikallisesti ratkaisevia produktioita. **Ympäristöpoliittisesti sitoutunut taide** = ympäristöongelmia käsittelevä taide **Taiteellinen interventio** = taiteen keinoin toteutettu väliintulo tai häirintä jossakin tilanteessa, yhteisössä tai ympäristössä. Interventio voi kommentoida, kysyä tai tulkita jotakin yhteiskunnallista tai paikallista ilmiötä.

Poliittinen taide = Yhteiskunnallista, kriittistä ja kantaaottavaa taidetta. Kriittiset ja poliittiset teemat taidekasvatuksen sisällöissä antavat edellytyksiä osallistuvaan kansalaisuuteen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. **Aktivistitaide** = on muun muassa sosiaaliseen muutokseen tähtäävää taidetta. Englanniksi käytetään artivism-käsitettä. Ilmiöperustainen oppiminen voi toteutua aktivistitaiteen prosessina tai projektina.

Soveltava taide = prosesseja ja produktiota, jotka voivat kiinnittyä muun muassa sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja ympäristöön liittyviin kysymyksiin. Soveltavan taiteen käytäntö ulottuu julkisesta taiteesta poliittisiin taideinterventioihin sekä erilaisia kohtaamisia tuottaviin taidetyöpajoihin. Soveltavalla taiteella on usein sekä itseis- että välinearvo. Soveltava taide on taidetta.

Soveltava kuvataide = tarvelähtöistä yhteistyötä kuva- ja nykytaiteen sekä muiden alojen välillä: esimerkiksi ympäristötaidetta, kaupunkitaidetta ja taidetyöpajoja, **Soveltava sirkus** = toimintaa, jossa sirkus toimii välineenä muiden taitojen tai tavoitteiden saavuttamiseen esimerkiksi terveyttä, osallisuutta ja toimijuutta tukien. Myös sosiaalisen sirkuksen käsitettä käytetään. **Soveltava tanssi** = muun muassa erityistä tukea tarvitsevien tanssiharrastus. **Soveltava teatteri** = esittävän taiteen erilaisia osallistavia muotoja, joissa vaikutetaan yksilöihin ja yhteisöihin. Soveltavasta teatterista voidaan käyttää myös osallistavan teatterin käsitettä.

Taiteen soveltaminen = taiteeseen perustuvia menetelmiä tai toimintatapoja, joita voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi organisaatioiden kehittämiseen. Kun taidetta sovelletaan, ei intentiona välttämättä ole lainkaan taiteellinen teos. Vastaavaa ympäristösuunnittelun, taiteen ja arkkitehtuurin yhteistyötä sanotaan integroituvaksi taiteeksi. Taiteilija voi olla monialaisissa tiimeissä asiantuntijajäsen.

<p>Sukupuolisensitiivisyys = herkkyyttä tunnistaa ja tiedostaa sukupuoliin liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia yhteisöissä, yhteiskunnissa ja kulttuureissa. Sukupuolisensitiivisyyteen liittyy asenteita, arvoja ja taitoja, joita voi oppia ja opettaa.</p>	<p>Sukupuolen moninaisuus = erilaisten sukupuolien kokemusten ja ilmaisutapojen kirjo. Sukupuolisensitiivinen kasvatus = sukupuoliin liittyvien käsitysten ja stereotyyppien tunnistamista ja huomioimista kasvatuksessa. Myös sukupuolittietoisien kasvatuksen käsitettä käytetään.</p>	<p>Taidekasvatuksen turvallisempi tila = tavoite, jossa dialogisilla menetelmillä tuetaan turvallisuuden tunnetta yhteisöjen ja ryhmien sisällä, jotta kaikki voivat osallistua omana itsenään sekä käsitellä ristiriitoja reflektiivisesti ja ratkaisukeskeisesti. Turvallisemman tilan menetelmät taidekasvatuksessa purkavat hierarkioita ja oletuksia osallistujien sukupuolista ja kulttuuri-identiteeteistä ja luovat yhteisyyden ja osallisuuden kokemuksia.</p>	<p>Feministinen pedagogiikka = näkemyksellinen kasvatuksellinen periaate, jonka lähtökohtana on tunnistaa koulutusjärjestelmän tuottamaa tai ylläpitämää yhteiskunnallista eriarvoisuutta liittyen sukupuoleen, etnisyyteen, uskuntoon, yhteiskuntaluokkaan tai seksuaalisen suuntautumiseen.</p>
<p>Taide = erilaiset taideteoriat ja käsitykset taiteesta sekä niiden kulloinkin vallitsevuus liittyvät kulttuuriin. Taidetta voidaan pitää kulttuurisena sopimuksena, se voi olla taidemaailman teoksille myöntämä asema, tai muodolliset normit täyttävä kokonaisuus. Toiset pitävät taiteena sitä, mikä on taiteilijan taiteeksi tarkoittamaa. Voidaan myös ajatella, että taide tapahtuu teoksen vastaanotossa, taide voi olla tunteen tartuttamista tai jotain, joka saa esittämään kysymyksiä ja katsomaan maailmaa eri kulmista. Taide nähdään myös avoimena ja kaikkia määritelmiä pakenevana käsitteenä.</p>	<p>Taidekäsitys = käsitys siitä mitä taide on. Taidetta määritellään muun muassa taiteen tutkimuksessa, taidefilosofiassa ja estetiikan alalla. Institutionaalisen taidekäsitteen mukaan on olemassa taiteen määrittävä ja taidekäsitystä ylläpitävä instituutio, johon kuuluvat taiteilijat, galleristit, taidemuseoiden henkilökunta ja niin edelleen. Tämä instituutio päättää vaikutusvallallaan, mikä on taidetta ja mikä ei. Intentionaalisen taidekäsitteen mukaan teoksen asema taideteoksena määrittyy puolestaan taiteilijan tarkoituksien perusteella. Esteettinen taidekäsitys perustuu teoksen muodon ominaisuuksiin. Mikäli nämä täyttävät vallitsevat normit, teos voidaan lukea taiteeksi. Taidetta pidetään kuitenkin yleisesti avoimena käsitteenä ja ajatellaan, että taiteen rajat ovat laajennettavia, niiden tulee pystyä sisältämään uusia ja sellaisia taiteen muotoja, joita ei aikaisemmin ole kuviteltu.</p>	<p>Taideala = taidetta tuottava, välittävä, rahoittava ja kehittävä toimijajoukko, joka muodostaa taiteen ekosysteemin. Taidekasvatusala = mm. taidekasvattajista, eri taiteen alojen opettajista ja ohjaajista sekä oppilaitosten hallinnossa työskentelevistä henkilöistä koostuva kenttä. Taidekasvatusalalla tarkoitetaan Suomessa myös Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiainetta, jossa on ominaista käsitellä kaikkia taiteita. Opinnoissa kehitetään kykyä nähdä ja huomioida taidekasvatuksen rooli erilaisissa tilanteissa olevien ihmisten elämässä. Taidekasvatusalalla taide ymmärretään laajasti ihmisille luontaisena, kaikkiin kulttuureihin kuuluvana toimintana, joka eri kulttuureissa saa erilaisia muotoja ja merkityksiä.</p>	
<p>Taideaine = kuvataide, musiikki ja ilmaisutaito koulujen oppiaineena.</p>	<p>Taito- ja taideaineet = musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta ja kotitalous, jotka ovat kaikille oppilaille yhteisiä taide- ja taitoaineita peruskoulussa.</p>	<p>Taideaineiden lukiodiplomit = tarjoavat lukion opiskelijalle mahdollisuuden osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan eri aineissa ja aineryhmissä. Lukiodiplomeita voi suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa.</p>	
<p>Taidekasvatus = pedagogian ja tutkimuksen ala, joka sisältää taiteen tekemisen ja tulkinnan prosessien tietoja ja taitoja</p>	<p>Varhaisiän taidekasvatus = muun muassa kodeissa, päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa annettavaa taidekasvatusta sekä pienille lapsille suunnattuja taidekasvatuspalveluja, kuten vauvojen värikylvyt, musiikkileikkikoulut ja vastaavat toiminnot. Formaali taidekasvatus = osallistumista koulujärjestelmän antamaan taidekasvatukseen ja tutkintoon johtavaa koulutukseen, jota järjestetään peruskoulussa, lukiossa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa. Informaali taidekasvatus = esimerkiksi perheessä, taiteen yleisöissä ja yhteistöiteissa voi toteutua informaalia taidekasvusta. Nonformaali taidekasvatus = muuta kuin koulujärjestelmän mukaista taidekasvatusta, jota toteutuu esimerkiksi lasten ja nuorten taidekouluissa, työpaikoilla, kansalais- ja työväenopistojen taidekursseilla, täydennyskoulutuksessa ja ohjatuissa taideharrastuksissa.</p>	<p>Kuvataidekasvatus = yliopistollinen tutkimusala ja oppiaine, jota voi opiskella Lapin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa. Ala edistää tutkimusperustaisesti uutta luovaa, kriittistä kuvataidekasvatusta ja -toimintaa. Oppiaine vastaa kuvataiteen aineenopettajakoulutuksesta ja kehittää laaja-alaisesti kuvataideopetusta ja kentän taidepedagogisia käytänteitä.</p>	<p>Draamakasvatus = opettamista, jossa korostuu taiteen kokemuksellinen ja yhteisöllinen rooli. Draamakasvatusta ja siihen liittyviä ilmaisutaidon menetelmiä voidaan käyttää koulussa eri oppiaineissa. Teatterikasvatus = teatterin yleisössä ja teatterin tekemisessä muodostuva kasvatuksellinen tilanne. Teatterikasvatusta voi toteutua ammatti- ja harrastajateatterissa Sirkuskasvatus = tutustumista sirkustaiteeseen sekä ohjattua ilmaisullista ja liikunnallista harjoittelua, joka voi johtaa elinikäiseen harrastamiseen tai alan koulutukseen hakeutumiseen. Tanssikasvatus = yleensä tanssin varhais- tai alkuopetusta. Tanssikasvatus-käsite viittaa yleensä alle kouluikäisten lasten tanssiharrastukseen esim. taiteen perusopetuksessa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.</p>

<p>Taidekoulutus = Taidekoulutus on laaja koulutusalue ja se jaetaan usein neljään eri opintoalaan: käsi- ja taideteollisuus, viestintä ja informaatiotieteet, teatteri ja tanssi sekä musiikki. Taidekoulutusta järjestetään eri opintotasolla aina kansanopistoista yliopistoihin.</p>	<p>Taiteilijakoulutus = taidealojen oppilaitoksissa ja yliopistoissa annettavaa koulutusta, joka tähtää valmiuksiin taiteilijan ammatissa. Taidealan oppilaitokset ovat osa yleistä koulutusjärjestelmää ja niitä koskevat samat säädökset, tavoitteet ja mittarit kuin muitakin oppilaitoksia. Taidealojen oppilaitoksissa opettajat ovat usein itsekin taiteilijoita.</p>	<p>Taideopettajien koulutus = jonkun taiteen alan opettajan pätevyyteen johtava koulutus. Suomessa opettajan pätevyys edellyttää ylempää korkeakoulututkintoa ja opettajan pedagogisia opintoja. Kuvataideopettajakoulutus = yliopistollinen maisterin tutkinto kuvataidekasvatuksen pääaineessa. Opintojen puitteissa toimitaan koulumaailmassa sekä sen ulkopuolella. Suomessa kuvataideopettajakoulutuksesta vastaa Aalto-yliopisto ja Lapin yliopisto.</p>	
<p>Taideopettaja = henkilö, joka opettaa taidetta. Peruskoulujen ja lukioiden opettajilla on yliopisto-opintoihin perustuva opettajan pätevyys. Muissa konteksteissa taideopettajat voivat olla koulutustaustaltaan eri taiteenalojen ohjaajia, opettajia tai taiteilijoita.</p>	<p>Taiteilija-opettaja = taidealojen oppilaitoksissa opettava henkilö, joka on myös taiteilija Taiteilija-opettaja-tutkija = henkilö, joka kehittää tai tutkii taidekasvatusalaa tutkimuksen keinoin.</p>	<p>Taidetoiminnan ohjaaja = esimerkiksi iltapäiväkerhoissa, sosiaali- ja terveysalalla ja vanhuspalvelussa toimiva ohjaaja Teatteri-ilmaisunohjaaja = Turun ammattikorkeakoulussa annettava koulutus, jonka tavoitteena on valmistaa teatterialan eri tehtäviin aloite- ja yhteistyökykyisiä, laaja-alaisesti taiteita arvostavia ja persoonallisia pedagogoja ja taiteilijoita. Sirkusohjaaja tai -opettaja = sirkuskerhoissa, -kouluissa ja taiteen perusoppilaitoksissa työskentelevä henkilö</p>	
<p>Taideperustainen menetelmä = taiteeseen perustuvia menetelmiä, joita hyödynnetään yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri sektoreilla sekä tutkimuksessa. Taideperustaisia menetelmiä käytetään esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, koulutuksessa ja palvelumuotoilussa. Taiteilijat ja taidekasvattajat voivat kehittää ja myydä taideperustaisia palveluja, jotka perustuvat heidän menetelmälliseen osaamiseensa.</p>	<p>Taideperustainen toiminta = esimerkiksi taidetyöpajoja yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri aloilla ja erilaisiin tarkoituksiin, kuten ohjelmalveluina tai hyvinvoinnin tukena.</p>	<p>Taideperustainen tutkimusmenetelmä = taiteen hyödyntämistä tutkimuksen aineiston keräämisessä, analysoinnissa ja tutkimuksen tulosten esittämisessä.</p>	
<p>Taidetyö = työn käsitteen piiriin kuuluvaa toimintaa, joka tähtää toimeentuloon ja yleensä perustuu koulukseen.</p>	<p>Taiteellinen toiminta = erilaisten taiteellisten prosessien ja produktioiden tekemistä monenlaisissa organisaatioissa. Esimerkiksi oppilaitoksissa taiteellisia produktioita tehdään osana koulutusta.</p>	<p>Taiteistuminen = luovuuden, elämyksellisyyden ja kokeilevuuden omaksumista eri yhteyksiin, kuten urheiluun, gastronomiaan ja tieteeseen. Edellytyksiä taiteistumiseen eri aloilla saadaan taideopetuksessa.</p>	
<p>Taiteellinen tieto = tiedonmuodostusta, joka tapahtuu taiteessa esimerkiksi kehollisesti, moniasistisesti, visuaalisesti tai symbolisesti. Taiteellinen tieto on usein kanssatietämistä materiaalin kanssa ja situationaalista.</p>	<p>Taiteellinen ajattelu = prosessi, joka voi liittyä taiteen tekemiseen. Taiteelliseen ajatteluun liitetään usein intuition, mielikuvituksen, kehollisuuden tai symbolisuuden elementtejä.</p>	<p>Taiteellinen oppiminen = oppijan aktiivista aisti-, kokemus-, mielikuva- ja käsitteiden yhdistämistä, kokeilua ja valintaa, jossa painottuu oppijan sisäinen, mentaalinen toiminta.</p>	<p>Taiteellinen tutkimus = taiteilijan tai taidepedagogin tekemää käytäntöperustaista tutkimusta, jossa taiteellinen toiminta on sekä tutkimuksen kohde että menetelmä. Taiteellisen tutkimuksen tulokset esitetään usein taiteen keinoin tai ovat itsessään taidetta/taideteoksia.</p>

<p>Taiteen asiantuntija = henkilö, jolla on koulutuksen tai kokemuksen kautta edellytyksiä taidealan asiantuntijatehtäviin ja kehittämishankkeisiin.</p>	<p>Esimerkiksi: Kuraattori Taiteen välittäjä Mentoritaiteilija Taidekonsultti</p>		
<p>Taiteen perusopetus = paikallisissa taideoppilaitoksissa ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteenalojen opetusta. Opetettavia taiteenaloja on yhdeksän: arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide. Oppilaat saavat valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetus on osa Suomen koulutusjärjestelmää, perustuu opetussuunnitelmaan, ja siitä säädetään laissa ja asetuksessa taiteen perusopetuksesta. Opetusta antavat taidealojen koulutetut ammattilaiset.</p>			
<p>Taiteen tieto = kielellisyyttä laajempaa tietoa, johon liittyvät taidot, tilannesidonaisuus ja tiedon moninaiset ilmaisukeinot</p>	<p>Intuitio = vaistonvaraista ymmärtämistä. Taiteeseen ja luovuuteen yhdistetään joissakin tapauksissa intuitiivinen ja luova ajattelu. Hiljainen tieto = tietoa, joka ei ole sanallista eikä huomion kohteena. Monia taitoja pidetään hiljaisena tietona.</p>	<p>Alkuperäiskansojen tieto ja kulttuuriperintö = kielen, kulttuurin ja ympäristön yhteyteen liittyvää tietoa, jota välittyy ja rakentuu tarinaperinnössä ja -kerronnassa, taiteessa, paikkojen nimissä, tavoissa ja perinteissä, Tieto välittyy myös uusissa kulttuurisissa ilmiöissä.</p>	
<p>Taiteilija = henkilö, joka tekee taidetta. Taiteilijaksi voi kouluttautua tai harjaantua itseoppimisen kautta. Osa taiteilija-ammateista edellyttää elämänilmäistä taitojen harjoittamista.</p>	<p>Yhteisötaiteilija = taiteilija, joka työskentelee erilaisissa yhteisöissä. Yhteisötaiteeseen voi sisältyä kasvatuksellisia tavoitteita Taiteen fasilitaattori = taiteilija, joka fasilitoi taiteellisia prosesseja, joissa on osallistujia. Taiteen fasilitoinnista puhutaan erityisesti sosiaalisesti sitoutuneen taiteen yhteydessä.</p>	<p>Ammattitaiteilija = käsite, jonka käyttö määrittynyt ei taiteen aloilla eri tavoin. Muun muassa koulutus, ansaintatapa, päätoimisuus, taideinstituutiot ja vertaisarviointikäytännöt määrittävät taiteilijoiden ammatillisuutta. ITE-taiteilija = on suomalaista nykykansantaidetta tekevä taiteilija. Harrastajataiteilija = on henkilö, joka harrastaa taidetta muussa kuin ammatillisessa tarkoituksessa.</p>	<p>Laajentuva taiteilijuus = taiteilijan työn monipuolistumista, kun taiteilijat yhdistelevät erilaisia taiteen alaan liittyviä ansaintakeinoja. Taiteilijan työ laajentuu esimerkiksi terveys- ja sosiaalialan palveluihin, työelämän kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan. Ilmiöstä voidaan puhua myös taiteen laajentuvana ammatillisuusena.</p>
<p>Tasa-arvo = kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä, syrjimättömyyttä sekä yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia. Ihmisen täyden potentiaalin ajatellaan toteutuvan parhaiten, kun osallistumiseen ei ole fyysisiä, maantieteellisiä, sosiaalisia eikä taloudellisia esteitä.</p>	<p>Tasa-arvolaki = laki, jonka tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Tasa-arvolaksi velvoittaa viranomaiset, koulutuksen järjestäjät ja muut koulutusta tai opetusta järjestävät yhteisöt sekä työnantajat ennaltaehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.</p>	<p>Tasa-arvon edistäminen = toimenpiteitä, kuten tasa-arvohankkeita ja positiivisia erityistoimia. Tasa-arvoisessa kohtaamisessa ja kohtelussa taidekasvatuksessa on huomioitava muun muassa sukupuolen ja perheiden moninaisuus. Tasa-arvokasvatus = tasa-arvon edistämistä kasvatuksessa. Tasa-arvokasvatus on muun muassa sukupuolittietoista ja -sensitiivistä. Oikeudenmukaisuuskasvatuksessa pyritään myös tunnistamaan valtasuhteita ja etuoikeuttuja asemia sekä erilaisia tarpeita jokaisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien saavuttamiseksi.</p>	<p>Tasa-arvoinen taidekasvatus = tavoite, jossa taide ja kulttuuri on jokaisen oikeus. Tasa-arvoiseen taidekasvatukseen saavutettavuuteen pyritään tiedostaen, että esimerkiksi lapset ja nuoret ohjautuvat taidekasvatuspalvelujen piiriin perheiden kulttuuripääomasta ja sosioekonomisesta tilanteesta riippuen. Heikommassa asemassa olevat voivat jäädä taidekasvatuksen ulkopuolelle.</p>

<p>Toimijuus = toimintakyky ja -valmius, joka rakentuu yhteisöllisessä toiminnassa. Toimijuus ei ole vain yksilön ominaisuus, siihen liittyy toimijaksi näkeminen ja toiminnan tilan tarjoaminen. Toimijuus ja osallisuus voivat vahvistua taiteen ja kulttuurin tekemisellä ja kokemisella. Toimijuudella ja osallisuudella on merkitystä kokemukseen hyvinvoinnista. Toimijuutta ja siihen liittyvää luovuutta ja innovatiivisuutta pidetään kasvatustavoitteena kestävä kehityksen kontekstissa.</p>	<p>Lasten taiteellinen toimijuus = lasten kyky ilmaista itseään taiteen eri keinoin. Taiteellista toimijuutta voidaan tukea taidekasvatuksessa tavoitteellisesti.</p>	<p>Radikaali toimijuus taidekasvatuksessa = vapautta osallistua tai olla osallistumatta taidekasvatukseen sekä osallistua täysin omaehtoisesti. Radikaali toimijuus voi tarkoittaa esimerkiksi taideopetuksen tehtävänäntojen kiertämistä tai kyseenalaistamista.</p>	<p>Taideopettajien ammatillinen toimijuus = vapautta ja kykyä vaikuttaa taideopetustyön sisältöön ja toteutustapoihin. Taideopettajat voivat toteuttaa työssään taiteellisia ja pedagogisia tavoitteitaan ja orientaatioitaan. Hallinnollinen sääntely ja opetuksen järjestämisen reunaehdot rajoittavat toimijuutta.</p>
<p>Turvallisemman tilan periaatteet = sovittuja toimintatapoja, joiden avulla erilaisten yhteisöjen jäsenet tai tapahtumien osallistajat pyrkivät omalla toiminnallaan rakentamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa ilmapiiriä ja keskustelua. Turvallisemmassa tilassa osallistujat tietävät keinot epäasialliseen käytökseen ja häirintään puuttumiseen.</p>	<p>Turvallisempi tila taidekasvatuksessa = tavoite, jonka saavuttaminen edellyttää keskustelua ja toimenpiteiden sopimista kaikkien taidekasvatukseen osallistujien kunnioittamiseen heidän omana itsenään. Esimerkiksi sukupuolen moninaisuuden tunnistaminen ja rasismien vastaisuus kuuluvat turvallisempaan tilaan. Taidekasvatuksen turvallisessa tilassa ehkäistään kiusaamista ja puututaan epäasialliseen käytökseen.</p>	<p>Taidekasvatus turvallisempaan tilaan: taidekasvatuksessa voidaan oppia empaattisuutta ja toisen kunnioittamista. Esimerkiksi tanssi- ja draamapedagogiikan kehollisissa harjoituksissa voidaan oppia omien rajojen asettamista, luottamusta, sosiaalisia taitoja ja toisen kunnioittamista.</p>	
<p>Vapaa kenttä = ammattitaiteilijoista koostuva taiteen tekijä- ja tuottajakenttä, jonka toimijat eivät ole kunnallisia eivätkä taiteen valtionosuusjärjestelmän piirissä.</p>	<p>Kolmas sektori = on organisoitua järjestötoimintaa. Taidekasvatusta annetaan myös kolmannella sektorilla esimerkiksi lastenkulttuurin yhdistyksissä.</p>	<p>Neljäs sektori = yhteiskunnallisen osallisuuden ja aktivismien kenttä, joka on itseohjautuvaa vapaata kansalaistatoimintaa. Sosiaalisen median ryhmät, osuuskunnat ja jakamistalous ovat esimerkkejä neljännessä sektorista. Taidekasvattajat ja taiteilijat voivat toimia myös neljännen sektorin ryhmässä ja yhteisöissä.</p>	
<p>Yhdenvertaisuus = samanarvoisuutta riippumatta ihmisen sukupuolesta, iästä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta ja vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.</p>	<p>Yhdenvertainen koulu ja koulutus = tavoitetila, jossa koulussa ja koulutuksessa vastustetaan ja puututaan kaikenlaiseen syrjintään, kiusaamiseen ja häirintään kouluyhteisöjen kaikilla tasoilla oppilaista henkilökuntaan sekä tunnustetaan ihmisten erilaisuus.</p>	<p>Sosiaalinen oikeudenmukaisuus koulussa = käytäntöjä, joilla tuetaan erilaisten ihmisten mahdollisuuksia osallistua ja oppia yhdenvertaisesti.</p>	
<p>Yhteisö = käsite, joka viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai siihen, mikä on tietyille ihmisryhmälle yhteistä. Yhteisöjä voidaan luokitella niiden tavoitteiden (esim. hoitoyhteisöt) ja vuorovaikutuksen luonteen (esim. aatteelliset yhteisöt) mukaan. Yhteisöt voivat olla muuntuvia, hetkellisiä tai pysyväluonteisia, ne voivat olla avoimia tai rajattuja ja yksilöt sekä ryhmät voivat identifioitua ja kuulua samanaisesti useisiin eri yhteisöihin.</p>	<p>Yhteisöllisyys = tunne ja käytäntö, joka perustuu yhteisöön kuulumiseen. Yhteisöllisyys voi olla avointa ja inklusiivista tai toisia ulossulkevaa.</p>	<p>Yhteisöllinen taidekasvatus = taidekasvatusta, jossa korostetaan vuorovaikutuksen merkitystä, situationaalisuutta, vastuullisuutta sekä aktiivisuutta. Se on päämääräsuuntautunut ja kumuloituvaa prosessi, jossa taiteelliseen oppimiseen liittyvä kokemuksellisuus, transformatiivisuus ja refleksiivisyys liittyvät niin taitojen kehittymiseen kuin merkityksien luomiseen yhteisöllisesti, suhteessa tarkasteltaviin ilmiöihin ja niiden sosiokulttuuriseen ympäristöön.</p>	<p>Yhteisötaide = taiteellisia prosesseja ja taideprojekteja, joissa taiteilija ja jokin yhteisö työskentelevät yhdessä ajankohtaiseksi tai tärkeäksi kokemansa aiheen äärellä.</p>
<p>Yleisötyö = taideorganisaatioissa tapahtuvaa toimintaa, jonka tarkoituksena on lisätä taiteiden saavutettavuutta. Yleisötyöntekijä voi työskennellä esimerkiksi taidemuseossa vastaten taidemuseopedagogisesta ohjelmasta ja sen toteuttamisesta.</p>			